

AMERİKA’NIN KEŞFİ SORUNU¹

“Homo sum humani nihil a me alienum puto” (İnsanım, insani olan hiç bir şey bana yabancı sayılmaz”. Terentius. “La tarifi’l-hakka bi’r-ricali, i’rifi’l-hakk ta’rif ehlehü”. (Gerçeği insanlarla tanıma; gerçeği tanı, sonra gerçekçi olanları tanırsın). Hz. Ali.

Amerika Kıtası’nı **Christophe Colomb** (ö. 1506)’dan önce keşfeden birilerinin olduğu söylenebilir. Bazı coğrafyacılar göre, “Amerika, 1492’de ilk defa değil sadece yeniden keşfedilmiş bir kıtadır.”¹ Amerika kıtası, bazı eski dünyalılar tarafından, Kolomb’dan önce de keşfedilmişti. Amerika’nın keşfinden önce, dünyanın yuvarlak olup olmadığı konusu üzerinde durmak gerekmektedir. Çünkü dünyanın yuvarlak olduğuna inanılmazaydı, denizcilerin, Atlantik Okyanusu’nda bilinçli olarak yeni bir toprak parçasına doğru gitmeleri veya “Batı’ya doğru giderek Doğu’ya ulaşma” düşüncesi çok zor gerçekleşirdi. **1.Dünyanın Yuvarlaklığı:**

İslam öncesinde dünyanın yuvarlak olduğu düşüncesine Antik Yunan düşünürü Eflatun’da ve Hind düşüncesinde rastlanılır. İslam kültüründe dünyanın yuvarlak olduğu fikri ilk kez **Ebu Hanife**² (ö. 768) tarafından ortaya atıldı. Daha sonra **Mes’udi** (910-957)³, **Biruni** (973-1051), **İbn Hazm** (994-1064), **Gazali** (1058-1111) ve **İbn Rüşd** (Batılıların deyişi ile Averroes) (1126-1198), **Zerkali** (Batılıların deyişi ile Arzachel) (Kurtuba-1029-1087), **İbn Tufeyl**, **Bitrucci** (Batılıların deyişi ile Albetragius) (ö. 1217), **İbn Hurradazbih** (825-912) gibi çoğu düşünür⁴ bu görüşü tekrarlamıştır. Dünyanın yuvarlak olduğunu söylemenin dinsizlik olduğu XV. Yüzyıl Avrupa’sında, Osmanlılar ve diğer Müslümanlar dünyanın yuvarlaklığını kabul ediyorlardı. **Ebu’l-Fida** (1273-1331)’ya göre, bir adam yeryüzünün bir noktasında dikilse, ikinci biri doğuya, diğeri batıya doğru yürüseler, birinci adamın olduğu yerde buluşurlar; ama doğuya doğru giden kişi, batıya doğru gidene göre, bir gün önce birinci adama kavuşur.⁵ Aynı örneği **Jules Verne** (1828-1905), 6 asır kadar sonra, “80 Günde Devr-i Alem” adlı eserinde vermiştir. Prof. **Hitti**’ye göre, eğer Endülüs’teki Müslüman “coğrafyacıların dünyanın yuvarlak ve bir küre şeklinde olduğuna dair eski görüşlere canlılık vermeleri olmasaydı, Yeni Dünya (Amerika Kıt’ası) *asla keşfedilemezdi*. Dünyanın yuvarlaklığı görüşünü beyan edip açıklayanlardan biri de Ebu Ubeyde Müslim el-**Balensi** (Valensia’lı) dir.”⁶ Zaten Kolomb, Marko Polo’nun Doğu’dan öğrendiklerini okumuştur.⁷ Benzer bir görüş Prof. **J. H. Kramers** tarafından savunulmuştur.⁸ R. V. C. **Bodley**’e göre, Rönesans hareketini, Müslüman ilim adamlarına borçlu bulunmaktayız.⁹ Batılı düşünürler ve Kolomb üzerinde bu düşüncenin etkisi kuşkusuz ki vardı. *Dünyanın yuvarlaklığı konusunda*

¹ Sırrı Erinc, “**Amerika Birleşik Devletleri**”, DİA, C. III, İstanbul-1991, (ss. 43-47), s. 46. ² Ebu Hanife (ö. 767), yeryüzünün bir top gibi yuvarlak olduğuna inanıyordu”; el-Muvaffak, **Menakib-u Ebi Hanife**, ty, C. I, s. 161’den Muhammed Hamidullah, **İslam Hukuku Etüdleri**, Makaleler Külliyyatı, İstanbul-1984, Bir Yayıncılık, s. 193. ³ Bk. Ebu’l-Hasen Ali b. Hüseyin el-Mesudi, **Mürücü’z-Zehab ve Meadinü’l-Cevher**, Tahkik ve Ta’lik, Said Muhammed el-Liham, Darü’l-Fikir, Beyrut, 1998, C. I, 102. ⁴ Bk. Mehmet Bayrakdar, **İslam’da Bilim ve Teknoloji Tarihi**, TDVY, Ankara, 1985, s. 193-210 s Davud el-Kayseri (ö. 751/1350), **Matla’ Hususi’-l-Kelam fi Maani’ Füsusi’-l- Hikem**, Bombay, 1299, s. 262. ⁶ Philip K. Hitti, **Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi** (Orijinal adı: History of the Arabs, Mac Millan, New York, 1968, 9th Edition), Çeviren Salih Tuğ, Boğaziçi Yayınları, İstanbul-1980, C. III, s. 904-905. ⁷ The Encyclopedia Britannica, “**Columbus, Christopher**” article, Vol. VI, 1988, p. 938. ⁸ J. H. Kramers, **İslam Medeniyeti Tarihinde Coğrafya ve Ticaret**, Çeviren Ö. Rıza Doğrul, İstanbul-1934, Asar-ı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı, s. 23-24. ⁹ Ahmet Gürkan, **İslam Kültürünün Garbi Medenileştirmesi**, Ankara, ty., s. 1.

¹ Bu makale, şu kitap çalışmamızın içinden alınmıştır; Fendoglu, Hasan Tahsin, **Modernleşme Bağlamında Osmanlı Amerika İlişkileri** (1786-1929), Kamu Hukuku Açısından Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Beyan Yayınları, İstanbul, 2002.

yazılan ilk derli toplu eser, tarihçi-kadı **Kazvini**¹⁰ (600-682/1203-1283) tarafından 1275’de yazılmıştır.¹¹ Belirtilen İslam bilgileri, yeryüzünün tepsi gibi düz olmadığını, Güneşin, Ay’ın ve yıldızların doğuşunun dünyanın her tarafında aynı anda meydana gelmeyişi, Güneşin doğuda daha erken doğuşunu anlatarak yeryüzünün havada asılı bir top gibi yuvarlak olduğunu ve dünyanın ayrıca döndüğünü belirtiyorlardı.¹² “**Biruni** (ö. 1048), dünyanın şekli ve evrendeki yeri konusunda onun Ay’ın feleğinin merkezinde bulunduğunu ve küre şeklinde olduğunu, ancak bu kürenin üstündeki dağlarla çukurlar sebebiyle engebeli bir yüzeye sahip olduğunu, fakat büyüklüğü karşısında bunların farkedilmediğini” söylüyordu.¹³ **2.İslam-Türk Bilim Adamları ve Amerika’nın Keşfi:**

Araplar Müslüman olduktan sonra Kuzey Afrika’yı baştan başa fethetmiş (h. 92/m. 711), kısa zamanda Atlas Okyanusuna ulaşmış (h. 139/ m. 756), Endülüs (İspanya) Emevi devletini (756-898) kurmuşlar, ama son yedi asırda **Tevaif-i Mülük** denilen devletçiklere bölününce, Hristiyanlar, Müslümanların zararına olarak birliklerini sağlamışlar ve İslam uygarlığına da örgütüne de son vermişlerdir.¹⁴ Kurdukları Endülüs ve diğer uygarlıklar içerisinde yetişen bilim adamları ve sanatkarlar, değerli eserler verebilmiştir.

Ünlü Arap kadısı-tarihçisi **Kalkaşandi**¹⁵ (1355-1418), değerli eseri **Subhü’l-Aşa**’da, Atlantik Okyanusundan Amerika’ya doğru seyahata çıkıp da genelde dönmeyen Müslümanların varlığından söz eder.¹⁶ **Weiner**’e göre, 1513’den önce Darien’de **Zenciler** yaşamaktaydı¹⁷. Peter Martyr de İspanyollar’ın bu bölgeye geldiklerinde **zencileri** gördüklerini ve bunların Kızılderililerle savaş içerisinde olduklarını yazar¹⁸. Ayrıca Kolomb, **Küba** kıyılarında havlamayan köpekler görmüştür ki, acaba Afrika zencilerinin köpeklerinin de havlamaması bir tesadüf müdür?¹⁹ Buna göre eski dünya ile yeni dünya arasında trafik ilk kez müslümanlar tarafından kurulmuştur.²⁰ Amerika gibi, Güney Denizlerinin ve orta Pasifik adalarından binlercesi müslümanlar tarafından keşfedilmiştir.²¹

Brazil kelimesi, etimolojistleri (dil bilginlerini) şaşırtmıştır. Çünkü Brazil kelimesi ne İngilizce, ne Avrupa ve ne de Brezilya (Amerikan) kökenlidir. Müslümanların Okyanuslardaki aramalar dolayısıyla yapmış oldukları seferlerde Kuzey Afrikalı çok ünlü

¹⁰ Kazvini için bk. M. Streck, “**Kazvini**”, MEB. İA, C. VI, ss.528-532. ¹¹ Zekeriyâ Kazvini (1203-1283), **Acaibü’l- Mahlukat ve Garaibü’l-Mevcutat**, Beyrut, 1976. Bunun Hamdullah b. Ebu Bekr el-Kazvini (ö. 750/1349) ile karıştırılmaması gerekir. İlhanlıların son döneminde yaşayan bu ikincisi için bk. S. Maqbul Ahmad, “**Coğrafya**” maddesi, DİA, C. VIII, İstanbul, 1993, s. 59. ¹² Detay için bk. bk. Bayrakdar, **İslam’da Bilim ve Teknoloji Tarihi**, ss. 193-210. ¹³ S. Maqbul Ahmad, “**Coğrafya**” maddesi, DİA, C. VIII, İstanbul, 1993, s. 56. ¹⁴ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, Ankara, 1988, TTKY, V. B., C. II, s. 199. ¹⁵ Kalkaşandi (1355-1418) için bk. İbrahim Kafesoğlu, “**Kalkaşandi**”, MEB. İA, C. VI, İstanbul, 1977, ss. 134-139. ¹⁶ Şehabüddin el-Kalkaşandi (ö. 1418), **Subhü’l-Aşa fi Snaati’l-İnşa**, Mısır, 1913, C. V, s. 294. ¹⁷ Weiner, Africa anda the Discovery of America, Filadelfia, 1922, s. 11, 137’den Hamidullah, Muhammed Hamidullah, “**Kristof Kolomb’dan Önce Müslümanların Amerika’yı Keşfi**” (kıs: Kolomb); (Bu makalenin aslı, France-İslam dergisinin 13-14. sayılarında yayımlanmıştır), İlk İslam Devleti (Makaleler), Çeviri, İ. S. Sırma, Beyan, No. 84, İstanbul, 1992, (ss. 91-106), s. 98 dn. 2. ¹⁸ Peter Martyr, Une Connaissance de Christophe Colomb’dan Hamidullah, “**Kolomb**”, s. 98, dn. 3. Aynı görüşte Quatrefages, **Atlantic**, Londra, 1950, s. 136 dan ibid. Wright de aynı fikirdedir; Wright, **Negro Companions of the Spanish Explorers**, American Atnropologist Dergisi, 1902, C. IX, s. 217’den ibid. Prof. Hooton da (**Apes Men and Morons**, Londra, 1938, s. 183) inceledikleri kafataslarının daha çok Afrikalı Zencilere benzediğini belirtir; ibid. ¹⁹ Hamidullah, “**Kolomb**”, s. 100. ²⁰ Hamidullah, Muhammed, **Introduction to Islam**, Publications by the Turkish Religious Foundation, Ankara, 1997, s. 282. ²¹ Süleyman Nedvi, “**Arabs and Amerika**”, Maarif Dergisi (Hindistan), Mart ve Nisan 1939’dan Hamidullah, **İslam’da Devlet İdaresi**, Çeviren Kemal Kuşçu, İstanbul, 1963, s. 79.dn.1; Hamidullah, “**L’Afrique Decouvre l’Amerique Avant Christophe Colomb**”, İslamic Culture, Temmuz-1939, s. 382-383’den ibid; a. mlf. , aynı makale, Prensence Africane, Paris, Sayı, 17, 18 Şubat 1958’den ibid.

Birzala kabilesi (veya Benu Birzal)²² fertlerinden oluşan bir grup burada yerleşti. Bu yer muhtemelen bir ada idi; buraya **Brazil** dediler; sonra da bu isim daha geniş bir alana verildi. Bir başka Berberi kabilesi olan **Beni Huware** de Bené Hoaré adasına adını vermiştir. Yine Berberi kabilesi Beni Marin de **Benemarin** adasına isim olarak verilmiştir. Etimolojistler, Kızılderililerin dilinde Arapça asıllı kelimelerin bulunduğunu ortaya çıkarmışlardır.²³

Bazı bilim adamlarına göre (Erinç-Taşer ve Algar); “Arap coğrafyacılarının verdikleri bilgiler, Kristof Kolomb’un Amerika’yı keşfinden (1492) önce Müslüman denizcilerin Atlas Okyanusu’nu aşarak Yeni Dünya’ya ayak basmış olduklarını göstermektedir. Batı Afrika’daki eski Mali İmparatorluğu’ndan bazı müslümanların Amerika kıtasına ulaştıklarına dair kuvvetli rivayetler mevcuttur. **Kristof Kolomb** ve **Vasco Nunez Balboa** gibi İspanyol kaşiflerinin zorla Hristiyanlaştırılmış bazı Müslümanları yanlarında getirdikleri bilinen bir husustur. Bu Hristiyanlaştırılmış Müslümanların en meşhuru, İspanyol rahibi **Marcos de Niya** ile beraber Florida, Texas ve Arizona bölgelerinde seyahat eden ve 1539 yılında ölen Esteban’dır (Estefan).”²⁴

Mesudi (ö. 956) ve Amerika’nın Keşfi. Ebu’l-Hasan el-Mesudi, Mürucu’z-Zeheb adlı eserinde, miladi 889 yılında **Kurtuba’lı Haşhaş b. Said b. Esved**’in, uçsuz bucaksız gibi gözükten Atlantik Okyanusunu geçtiğini ve geri döndüğünü anlatır.²⁵ Mesudi’nin Dünya Haritasını yapış tarihi 332 h./ 943 m. yılını taşımaktadır.

İdrisi (1097-ö. 1165) ve Amerika’nın Keşfi. Sicilya’da Norman Kralı II. Roger’in (1097-1155) sarayında bulunmuş olan Şerif el-İdrisi adıyla ünlü Ebu Abdullah Muhammed b. İdris, (1097-1165)²⁶, Lizbon’dan 8 kişinin **Amerika’ya gittiğini**, oradaki bazı adaların meskün olduğunu iddia eder. Kolomb, İdrisi’nin haritasından da yararlanarak Amerika’ya gitmiştir. İdrisi’nin haritası, üç asır boyunca Avrupa’da boşluğu doldurmuştu.²⁷ Mağribli Müslüman coğrafyacı **İdrisi**’nin (ö. 1165) Atlantik haritasında **Antilla Adaları**’nı göstermesinden anlaşıldığına göre Müslümanlar da Kolomb’dan önce bölgeden haberdar idiler. Hatta daha sonra tarihçi **İbn Fazlullah Ömeri** (ö. 1348)’nin **Mesalikü’l-Ebsar** isimli Ansiklopedisinde,²⁸ Mali Devleti hükümdarı **II. Ebu Bekir**’in, kendisine bağlı olarak yaşayan Batı Afrikalı beyaz Berberi kabilelerinden oluşan 2000 gemiden ibaret bir donanmanın başında sefere çıktığından söz eder.²⁹ XIV. yüzyılda Mali Sultanı II. Ebu Bekr, Amerika’ya çıkmıştır.³⁰ “İslam coğrafyacısı **İdrisi**’nin, Lizbon’dan batıya doğru denize açılan bazı Müslüman gemicilerin Atlantik’in orta kesimlerindeki Antilla adasına kadar gittiklerini söylemesi ve harita üzerinde bu adayı göstermesi, Endülüslü Müslümanların en az XII. Yüzyılda, henüz Amerika’nın keşfinden önce bu kıta ile İslamiyetin ilk temasını sağladıklarını ortaya koymaktadır. Daha sonra ise İspanyollar’ın Amerika’nın keşfi sırasında

²² Birzala kabilesi hakkında bk. İbn Hazm, **Cemheretü Ensabi’l-Arab**, Kahire, 1948, s. 463’den Hamidullah, **“Kolomb”**, s. 94, dn. 1. ²³ Hamidullah, **Introduction to Islam**, p. 281-282. ²⁴ Sırrı Erinç-İhsan Taşer-Hamid Algar, **“Amerika Birleşik Devletler”-“Ülkede İslamiyet”**, DİA, C. III, İstanbul, 1991, (ss. 47-53), s. 47 ²⁵ Mesudi, **Mürücü’z-Zeheb ve Meadinü’l-Cevher**, C. I, s. 258, ayrıca bk. 174-175. ²⁶ İdrisi’nin **Kitabü Nüzheti’l-Müştak** adlı eserindeki dünya haritası (Köprülü Ktp. Nr. 955, vr. 2b-3a) için bk. S. Maqbul Ahmad, **“Coğrafya” maddesi**, DİA, C. VIII, İstanbul, 1993, s. 57. Eserin tam metni Opus Geographicum başlığıyla yayımlandı (Roma-Napoli 1970-1976)’den ibid, s. 57. ²⁷ İdrisi hakkında detay için bk. **The Encyclopedia Britannica**, Vol. IX, 15th edition, 1973-1974, pp. 198-199; ayrıca bk. MEB. İA, C. III, s. 208-209; İdrisi’nin **Dairevi Cihan Haritası** (1154) için bk. İbid. ²⁸ İbn Fazlullah Ömeri (ö. 1348), **Mesalükü’l-Ebsar**, Fransızca’ya çeviren, Gaufefroy-Demombynes, Paris, 1937, C. IV, s. 59, 74-75’den Hamidullah, **“Kolomb”**, s. 91. ²⁹ Ahmet Ertek, **“Amerika”**, DİA, C. III, İstanbul, 1991, (ss. 30-37), s. 35. ³⁰ Döğen, **İslam ve Coğrafya**, s. 61. Prof. Ch. Pellat’a göre, kendisi Tuareg’lerin menşei ararken Berberi milletine ait bazı isimlerin, Amerika Kızılderili kabileleri tarafından alındığını müşahade etmiştir; Ch. Pellat, **Les Berberes en Amerique**, Algeria, 1930, s. 9’dan Hamidullah, **“Kolomb”**, s. 103. Berberilerle Amerika arasında ortak olan isimlerin sayısı 77’ye çıkarılmaktadır ki bunların bazıları şüphelidir; Bk. ibid, s. 104.

uzak deniz yolculuğu konusunda tecrübe sahibi olan Mağribli Müslüman denizcilerden faydalandıkları bilinmektedir.”³¹ Prof. Afet İnan, Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlanan bir kitabında, Kolomb’un, bu bilgileri, Endülüs Müslümanlarından aldığını belirtmiştir.³²

İbn Rüşd (Averroes) ve Amerika’nın Keşfi. “Pierre d’Ailly’nin bildirdiğine göre Christophe Colomb 1499 yılının Ekim’inde Haiti’den yazdığı bir mektupta, Averroes (**İbn Rüşd**) adlı bir müellifin yeni dünyanın varlığı konusunda kendisine bir fikir vermiş olduğunu belirtiyor.”³³ 1470’li yıllardan XVIII. Yüzyıl ortalarına kadar, İtalya’nın Bologne ve Venedik (Venice) Üniversitelerinde İbn Rüşd’ün kitapları okutulmuştur.

Biruni (973-1051) ve Amerika’nın Keşfi. “İbn Sina’nın çağdaşı Ebu Reyhan Muhammed b. Ahmed el-Biruni (362/973-453/1051) fiziki, astronomik ve matematiki coğrafya dallarına orijinal katkılarda bulundu.”³⁴ Biruni, Dünyanın döndüğünü açıkça ifade etmiş³⁵, Türk-İslam ve dünya tarihinin en tanınmış bilim adamlarından biridir. **Barthold**’a göre, “İslam Aleminin en büyük bilgini”³⁶ olarak nitelendirilen Biruni, eserlerinde sık sık Kur’an ayetlerine başvurur. **Prof. Tümer’e** göre, Onuncu yüzyılda yaşayan büyük bilgin Biruni eserlerinde, Hind ve Atlas Okyanusları ötesinde büyük kara parçaları bulunması gerektiğini belirtirken Japonya’yla birlikte *Amerika’nın varlığından* da söz ediyordu.³⁷ “el-Biruni ve özellikle el-**Siczi**, Galile’nin öncüsü olarak, dünyanın Güneş etrafında döndüğünü söylüyordu”; Dünyanın döndüğünü ilk kez Galile dememiştir, O, sadece bu gerçeği tekrar etmiştir; Biruni, sadece dünyanın döndüğünü söylemiyor, aynı zamanda, yer çekiminin varlığına da işaret ediyordu.³⁸ **3.Osmanlı Devleti ve Amerika’nın Keşfi:**

Fatih Sultan Mehmet (yön. 1451-1481)’in Denizciliğe Katkısı. Fatih, Batlamyus’un klasik coğrafyası gibi bazı eserleri aslından tercüme ettirmişti.³⁹ Fatih döneminde Türk-Osmanlı korsanları, Atlas Okyanusundan Hind Okyanusuna kadar uzanmışlardı. Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’u fethinden sonra, Türkler Yükselme devrine girmişler, Akdeniz ve Kızıldeniz’i egemenlikleri altına almışlar, 1475’de Kırım’ı zaptetmişler, ünlü Türk korsanları Padişah’ın yardımı ile Atlas Okyanusunda üstünlük sağlamışlar, XV. Yüzyılda Amerika’nın

³¹ Rıza Kurtuluş, “Amerika”, “*Kıtada İslamiyet*”, DİA, C. III, İstanbul, 1991, (ss. 37-43), s. 37. ³² İnan, Afet, **Piri Reis’in Hayatı ve Eserleri**, TTKY, Ankara-1974, s. 46. ³³ Navarete, **Celecion de viajes descubrimientos**, Madrid, 1825’ den Haydar Bammat, **İslamın Manevi ve Kültürel Değerleri**, Çığır, İstanbul-1977, s. 172; Humboldt, **Histoire de la decouverte du Nouveau Continent**’den ibid. ³⁴ S. Maqbul Ahmad, “**Coğrafya**” maddesi, DİA, C. VIII, İstanbul, 1993, s. 55. Biruni’nin hayatı için bk. Tümer, Günay, **Biruni’ye Göre Dinler ve İslam Dini**, (Doğumunun Bininci Yıldönümü Dolayısıyla), (Yayımlanmış Doktora Tezi), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, No. 178, Ayyıldız Matbaası, Ankara -1975, ss. 17-31. Biruni tarafından yapılan dünya haritası için bk. İ. Raci el-Faruki-Luis Lamia el-Faruki, **İslam Kültür Atlası**, Çeviri, M. Okan Kibaroglu-Zerrin Kibaroglu, 3. Baskı, İstanbul, 1999, s. 190. ³⁵ Fatih Gökmen, “**Biruni**”, MEB.İA, C. II, İstanbul, 1979, (ss. 645-647), s. 645. ³⁶ Günay Tümer, “**Biruni**”, DİA, C.VI, (ss. 206-215), 209; Zeki Velidi Togan, “**Biruni**”, MEB.İA, C. II, İstanbul, 1979, ss. 635-645. ³⁷ Biruni, **Kitabu’t-Tahkik ma li’l-Hind min Makuletin Makbuletin fi’l-Akl ev Merzule**, Haydarabad-1958, s. 156; **Tahdidu Nihayeti’l-Emakin li Tashihi Mesafati’l- Mesakin**, Neşr. M. Tavit Tanci, Ankara-1962, s. 113; **el-Kanunu’l-Mes’udi**, Haydarabad- 1954-6, XXIX-XXXI’den Tümer, **Biruni’ye Göre Dinler ve İslam Dini**, s. 52, dn. 348 ve s. 145. TTK, 1975’de Beyruni’ye Armağan adıyla bir kitap yayımlamıştır. 1985’de Ankara’da 4 Türk bilgini (Biruni, İbn Sina, Harizmi, İbn Türk) adına milletlerarası bir sempozyum düzenlenmiştir; Tümer, “**Biruni**”, DİA, C.VI, ss. 206-215, s. 214. Zeki Velidi Togan, “**Biruni**”, MEB. İA, C. II, s. 642. **Biruni**’nin Denizler Haritası için bk. Berlin Devlet Ktp., nr. 5666, Landberg 63; tarih 635 (1238)’den MEB.İA, C. II, s. 208-209. ³⁸ Bayrakdar, **İslam’da Bilim ve Teknoloji Tarihi**, ss. 70-74. ³⁹ G. Amyrutes tarafından Yunanca aslından Arapça’ya çevrilen bu eserin iki yazma nüshası, Ayasofya Ktp., nr. 2596 ve 2610 dur; bk. J.H.Kramers, “**Coğrafya**”, MEB.İA, C. III, (ss. 202-220), s. 216.

doğu kıyılarına kadar gelmişlerdir. Bugün Türk adını taşıyan Amerika'nın doğusundaki Büyüktürk Takımadaları'nı ilk keşfedenlerin Türk gemicileri olduğu belirtilebilir. Amerika'nın doğu kıyılarına yakın olan adalara Turks Islands (**Türk Adaları**) denilmektedir. Türk gemicilerinin daha XV. Yüzyılda mükemmel bir harita bilgisine sahip oldukları Piri Reis'in haritasının incelenmesinden anlaşılmaktadır.⁴⁰ Kolomb, Türk'lerin ve Müslümanların yaptığı harita ve deniz yolları haritalardan yararlanarak Amerika'ya gitmiştir ama Batı bunu gizlemiştir.⁴¹ Piri Reis, Amerika'dan "**Antilya**" şeklinde söz eder. Amerika'nın keşfi, Piri Reis'in Kitab-ı Bahriye'sine göre, **1465** yılında (Fatih Döneminde) olmuştur. Amerika ile Asya'yı ayıran **Bering Boğazı**, yılın önemli bir bölümünde buzlarla kaplı olduğunda **Yakut Türklerinin** buradan Amerika'ya geçmiş olabildikleri de tahmin edilmektedir.

Kolomb'un II. Bayezid'e (salt. 1481-1512) başvurusu. XV. Yüzyılda dünyanın en güçlü donanması Osmanlı'da bulunuyordu. Batılı kaynaklarda olmamasına rağmen, Kolomb'un, mali destek için Sultan II. Bayezid'e başvurduğu iddia edilmektedir.⁴² Buna göre, II. Bayezid, mali finans veremeyeceğini ama insan yardımı yapacağını belirterek, Kemal Reis'in arkadaşı, Türk denizcisi **Rodrigo (Rodrigues de Triane)**⁴³'yu Kolomb'a yardımcı olarak vermiştir. Rodrigo, muhtemelen daha önce de Amerika'ya gitmişti⁴⁴.

İtalyalı⁴⁵ denizci Kolomb, bu yolculuk için, öncelikle **Portekiz**'den, red cevabını alınca da (1484), İspanya Kurtuba'da bulunan Kral Ferdinand ve Kraliçe Isabella'dan yardım istemiş, isteği kabul edilmiştir (1486). Kolomb'un ilk seyahati (1492-93), ikincisi (1493-96), üçüncüsü (1498-1500), dördüncüsü (1502-04) yıllarında olmuştur.⁴⁶ O dönemde misyonerlik duygusu oldukça güçlüydü ve Kolomb'a, bu görev de yüklenmişti⁴⁷.

O dönemde Atlas Okyanusuna **Sis Denizi** denilir ve arkasında da Cehennem veya korkunç canavarların olduğuna inanılırdı. Kolomb, üç Müslüman Türk denizcisinin de iştirakiyle 120 mürettebat ve Portekiz Kraliçesi İzabella'dan **Santia Maria** (35 m. boyunda), **Pinta** ve **Nina** adlı üç gemi almıştır. Kolomb, 23 Mayıs 1492 günü Palos'tan batıya doğru hareket etmişti. Santa Maria yolda batıp da, tayfalar da geri dönmek isteyince, Kolomb, "Müslümanların kitaplarından burada bir kara olduğunu öğrendiğini, bu durumu Müslümanlar bilirler ve yalan söylemezler" diye ikna ettiği iddia edilmektedir. Buna göre, **Rodrigo de Triane** dışındaki diğer iki Türk denizcinin dini belli olunca din değiştirmeye zorlanınca bunlar denize atıldılar ama Rodrigo Kolomb'un yanında kalmıştır. 65. günde tayfalar Kolomb'u dövünce Rodrigo, "üç gün sonra karaya çıkacağız, ben Güneşten irtifa almak suretiyle yerimizi tayin ettim" diyerek, tayfayı sakinleştirmiş ve gerçekten üç gün sonra da karayı ilk kez Rodrigo görmüştür.⁴⁸ Kolomb, 68. günde Amerika'ya ulaşmıştı ama tayfalar

⁴⁰ Tümer, Sabri, (Harita Albay), Kara Kuvvetleri Dergisi, KKK Harekat Dairesi Başkanlığı Neşriyat Şubesi, Sayı, 23, Ağustos 1965. ⁴¹ Batının bu durumu gizlemesinin nedeni, İstanbul'un fethinden sonra Kilisenin Türklere karşı, topyekün (maddi-manevi) bir saldırıya geçmiş olmalarıdır. ⁴² Arif Molla, **Menakıb-name el-Müstetrat Tercümesi**, C. II, s. 1039'dan Tümer, ibid. ⁴³ **Rodrigo de Triane** adı takma bir isimdir. Dini taassup ve korku nedeniyle bu isim kullanılmıştır. Bu kişiyle birlikte 3 bilgili Türk denizcisi Colomb'a yardım etmiştir; Tümer, ibid. Britannica Ansiklopedisi Rodrigo'dan söz etmez ama O'nun yerine **Diego de Arana** (p. 939) ve **Diego de Deza**'dan söz eder; The Encyclopedia Britannica, "**Columbus, Christopher**" article, Vol. VI, 1988, p. 942. ⁴⁴ Batı'da yazılan eserlerde bu durum sözkonusu edilmemiştir; bk. **The Encyclopedia Britannica, "Columbus, Christopher"**, Vol. VI, 1988, pp. 937-942. ⁴⁵ İtalya'lı ama asla İtalyanca konuşmaz, İspanyolca konuşurdu; babasının adı: Domenico Colombo'dur; bir açıklamaya göre Kolomb, Genoa'ya yerleşmiş bir İspanya Yahudisi'dir; Batı'da yazılan eserlerde Müslümanların katkısından söz edilmez; bk. **The Encyclopedia Britannica, "Columbus, Christopher"** article, Vol. VI, 1988, p. 937. ⁴⁶ Bu 4 yolculuğun haritası için bk. The Encyclopedia Britannica, "**Columbus, Christopher**" article, Vol. VI, 1988, p. 939. ⁴⁷ Bk. The Encyclopedia Britannica, "**Columbus, Christopher**" article, Vol. VI, 1988, p. 940.

⁴⁸ İngiliz yazar **Eliot Morison**, Colomb'un nankörlüğüne işaret ederek, "Kristof Kolomb'un, bu Müslüman ırka karşı günahı büyüktür" demiştir; Aynı şekilde, Fransız kaşif **Şargot**, 1928 basımlı **Christophe Colomb Vu Par**

Cehennem'e ulaştıklarını sanıyorlardı. İddiaya göre, Kolomb'un Paris Bibliothèque Nationale' de bulunan el yazısı gezi ve gündelik notlarına göre, "Bu zat (Rodrigo) sıradan bir tayfa olmayıp, Osmanlı Deniz Kuvvetlerine mensup bir kişiydi. Gizli bir din (İslam) taşıyordu. Bu durumu benden başka kimse bilmiyordu. İlk kararı gören bu (Rodrigo) ama, mükafatı resmen bir Müslümana vermek istemedim".⁴⁹ Buna göre, Rodrigo, Kolomb'dan sonra iki kez daha Amerika'ya gitmiştir. Aynı şekilde, Kolomb anılarında, Amerika'da birbiriyle savaşan siyah (zenci) ve kırmızı derili (kızılderili) kabileler gördüğünü anlatır.

Mısır (tahıl olan mısır) Amerika menşeli olduğu halde Avrupa dilinde Türk kelimesiyle ifade edilmiştir. Örneğin, **İtalyanlar** mısır Grano-Turco, **İngilizler** Sarazin corn, **Hollandalılar** triticum Turcicum, **İspanyollar** Trigo de Turkina, **İsveçler** Turkish Heude, **Fransızlar** Turkie Cornes, **Almanlar** Türkishes Korn derler. O dönemlerde Türk ve Sarazin kelimeleri Müslüman kelimesine eş anlamı ifade ediyordu. Oysa mısır, Batı Afrika kıyılarından hacılar aracılığıyla Mısır'a, oradan da Anadoluya getirilmiş ve Türkler buna "mısır" demişlerdir.⁵⁰

Rodrigo takma isimli Osmanlı denizcisi, 1498 yılında III. Amerikan Seyahatine ait harita ve malzemeyi eski kaptanı ve arkadaşı olan Kemal Reis'e kaçırıp vermiş, dolayısıyla da Amerika seyahatleriyle ilgili çoğu bilgi bize intikal etmiştir. Rodrigo'nun Amerikanın III. Seferine ait bu haritası, müzemizde Piri Reis'in haritasının içinde çıkmıştır. Bu durum, Türk Rodrigo'nun **Türk Takımadalarına** kadar olan deniz geçiş yolunu önceden bildiği anlaşılır. Aksi halde Piri Reis, Amerika'nın güney kısımlarını ve **Laplata Nehri**ni nereden bilecekti. Bu nedenle Türk takımadalarından güneye doğru Rio de Janeiro'ya kadar olan kısımlar, Kolomb'dan önce Türk denizcileri tarafından bilinmekte idi. Yeterince araştırılması gereken bu iddiaya göre, Amerika kıtasının gerçek kaşifi Osmanlılardır.⁵¹

Yavuz Sultan Selim (yön. 1512-1520) ve oğlu Kanuni Sultan Süleyman (yön. 1520-1566) dönemlerinde Piri Reis (1475-1554). Ünlü denizci-bilgin **Piri Reis** (Gelibolu,1475-1554), Osmanlı'da haritacılığın öncüsü sayılır.⁵² 1513 yılında çizdiği dünya haritasında Amerika'ya yer vermiştir. Amcası olan Kemal Reis'in yanında geçirdiği uzun yıllar onu deniz ve denizcilik konusunda tecrübeli kılmıştır.⁵⁴ Buna göre, Kolomb'dan önce Amerika'da Kuzey Afrika'lı müslümanlar bulunuyordu ve Müslüman bilginler Amerika'nın varlığından haberdar idiler.

Kanuni Sultan Süleyman ve Amerika. İddiaya göre, Barbaros Hayrettin, Kanuni Sultan Süleyman'a yazdığı mektupta, Amerika kıtasının Türk denizcileri tarafından Kristof Kolomb'dan önce bilindiğini belirterek, bu yerlerin işgal edilmesi için Padişah'tan müsaade istemiştir. Kanuni bu durumu zamanın Sadrazamı olan ve o günlerde Mısır'da bulunan **İbrahim Paşa'dan** sormuş, İbrahim Paşa da Kanuniye verdiği cevapta "Ülkemize çok uzak olduğundan vazgeçilmesini" istemiştir.⁵⁵

Un Marin adlı eserinde "Kristof Kolomb'a yardımda bulunan Rodrigo, din ve milliyetini gizlemiş Müslüman Türk denizcisi idi" demiştir"; Tümer, ibid. ⁴⁹ Albay, Abdurahman, "**Amerika'yı Keşfeden Türk müydü?**", Tarih ve Edebiyat Mecmuası, Ağustos-1979, s. 28-31. ⁵⁰ Hamidullah, "**Kolomb**", s. 101. Kuzey Afrikalı Müslüman denizcilerin ve Arap köle kaçakçıların, Kristof Kolomb'dan çok önce Amerika'yla ilişkileri olmuştur; ibid, s. 102. Batının, İslam dünyasından (özellikle Arapçadan) aldığı kelimeler için bk. Gürkan, **İslam Kültürünün Garbı Medenileştirmesi**, s. 366-367. ⁵¹ Tümer, ibid. ⁵² J.H.Kramers, "**Coğrafya**", MEB.İA, C. III, (ss. 202-220), s. 216. ⁵³ Müslüman bilginler tarafından yapılan dünya haritaları (ör. Kaşgarlı Mahmut, Divanü Lügati't-Türk adlı eserindeki dünya haritası, **Millet Ktp., Ali Emiri**, Arapça, nr. 4189, vr. 11b-12a) için bk. S. Maqbul Ahmad, "**Coğrafya**" maddesi, DİA, C. VIII, İstanbul, 1993, s.55-62. Ayrıca bu harita için bk. MEB.İA, C. III, s. 208-209. ⁵⁴ Mahmut Ak, **Coğrafya-Osmanlılar Dönemi**, DİA, C. VIII, ss. 62-66, s. 63. ⁵⁵ Esat Efendi, **Hulasa-i Ahval-i Tunus ve Garb**, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nu. 10803, s. 400' den Tümer, ibid. Bu iddiayı araştırmak gerekmektedir.

Piri Reis'in Haritası. Otuz dört haritadan yararlandığını belirten Piri Reiss⁵⁶'in bu ünlü Haritasını çiziş tarihi, 1513 tür.⁵⁷ Kitab-ı Bahriye'den önce dünya haritası çizen Piri Reis, Kolomb tarafından çizildiği belirtilen (1498 yılı) ama elde olmayan dünya haritasını muhtemelen daha da geliştirmiş ve **1517**'de Mısır'da, **Yavuz Sultan Selim'e** takdim etmiştir⁵⁸. Bu ilk harita, İspanya, Atlas Okyanus'u, Doğu Afrika ve Amerika'nın bilinen kısımlarını içine almaktadır.⁵⁹ Bu haritanın bazı parçaları kayıptır.

Gelibolu'da **1528** yılında çizerek **Kanuni**'ye takdim ettiği **ikinci haritanın**, sadece Kuzey Amerika, Grönland sahillerini gösteren parçası ele geçmiştir. Bu harita deve derisi üzerine sekiz ayrı renk kullanılarak çizilmişti ve günümüz ölçülerine uygun bulunmaktadır. Bu ikinci harita, birincisine göre daha yeni bilgilere göre çizilmiştir.⁶⁰ Piri Reis'in haritası 9 Kasım 1929'da Topkapı Sarayı'nda yapılan düzenleme esnasında yeniden farkına varılmıştır. Kolomb'un haritası kaybolmuş olduğundan dolayı, bu harita önem taşımaktadır. Ayrıca **bu harita, Amerika kıtasının keşfinden yaklaşık 10 yıl sonra çizilen en eski Amerika haritasıdır.**

Piri Reis'in haritası dünyada hayranlık uyandırmıştır. Akdeniz, Kuzey-Güney Amerika haritalarının doğru olduğu anlaşılmıştır.⁶¹ Piri Reis, bilinmeyen yerleri günümüz tekniğine uygun olarak boş bırakmıştı. ABD'nin George Town Üniversitesi de 1956'da bu Haritanın bilimsel olduğunu kabul etmiştir.⁶² Arapça, Yunanca, İtalyanca, İspanyolca dillerini bilen Piri Reis'in Dünya Haritası, Amerika'nın doğu kıyılarını da göstermektedir. Bugün Dünya haritalarının yapımı işinde **Washington'daki National Geographic Society** özel bir projeksiyon olan trimetrik sistemi kabul etmiştir. Bu amaçla birçok uzman çok duyarlı aletlerle çalışmaktadır. Oysa Piri Reis'in 21 parça deri üzerine yaptığı harita, resimlendirilmesi dahil, tamamen kendi elinden çıkmıştır. Macellan Amerika'nın güney ucuna **1519**'da gitmişti. Oysa Piri Reis, **1513**'de yaptığı haritada Amerika'nın güney ucunu göstermiştir. Haritada gösterilen **Laplata Nehri** 1515'de keşfedilmiştir ama Piri Reis, **Laplata Nehri**ni, keşfedilmesinden iki sene önce göstermiştir. Piri Reis, Harita'nın yanına Amerika'nın keşfiyle ilgili 5 not yazmıştır. Bu notlar harita uzmanlarınca hala incelenmektedir. Piri Reis Haritası'nın çağlar boyu buzullarla kaplı Antarktika Dağlarını son derece doğru göstermesi de hayranlık uyandırmıştır. Çünkü bu dağlar ancak 1952 yılında ses yansıtıcı aletlerle keşfedilebilmişti.

Piri Reis'in Kitab-ı Bahriye isimli eseri. Zamanının eşsiz bir deniz kılavuzunu yazan Piri Reis, Kitab-ı Bahriye'yi 1521'de nazım ve nesir halinde telif etmiş, 1525'de eserini genişleterek ikinci kez kaleme almıştır. Kitab-ı Bahriye, **Sadrazam Makbul İbrahim Paşa** aracılığıyla **Kanuni**'ye sunulmuş, sahiller, limanlar, kaleler bile ayrı ayrı belirtilmiştir. Eser denizcilikten bahsetmekte, tehlikeli deniz yollarını, sahilleri, adaları, kayalık yerleri anlatmaktadır. Eserde ayrıca, Portekiz'lilerin başarısı anlatılarak Padişah üstü örtülü şekilde uyarılmıştır. Ayasofya nüshası (nr. 2612) esas alınarak önce tıpkı basım (Kitab-ı Bahriye,

⁵⁶ Ekmelettin İhsanoğlu, "**Eğitim ve Bilim**", Osmanlı Medeniyeti Tarihi, C. I, Ed. E. İhsanoğlu, İstanbul, 1999, s. 273. ⁵⁷ Piri Reis'in bu haritası için bk. **Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi** (T SMA), Yeni Ktp, nr. 1633. Harita **1945** yılında **Yusuf Akçura'nın** bir izahnamesi ile birlikte TTK tarafından yayımlanmıştır. ⁵⁸ J.H.Kramers, "**Coğrafya**", MEB.İA, C. III, (ss. 202-220), s. 216. ⁵⁹ Mahmut Ak, "**Coğrafya**"-"**Osmanlılar Dönemi**", DİA, C. VIII, ss. 62-66, s. 63; Döğen, Şaban, **İslam ve Coğrafya**, İstanbul-1997, s. 38-39. Amerika'nın Keşfi konusunda detay için bk. İbid, ss. 58-79. Bir başka görüşe göre, 1521'de tamamladığı eserini **Sadrazam İbrahim Paşa** aracılığıyla **Kanuni**'ye sunmuştur. ⁶⁰ Bk. **Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi**, no. 2754-9357. Mahmut Ak, "**Coğrafya**"-"**Osmanlılar Dönemi**", DİA, C. VIII, ss. 62-66, s. 63. Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesinde ceylan derisi üzerine çizilmiş renkli, yedi haritadan ibaret bir koleksiyon daha vardır (nr. 1577/3594); J.H.Kramers, "**Coğrafya**", MEB.İA, C. III, (ss. 202-220), s. 216; A.A. Adıvar, **Osmanlı Türklerinde İlim**, İstanbul, 1970, IV. B., s. 77. ⁶¹ Döğen, **İslam ve Coğrafya**, s. 45. ⁶² Piri Reis'in bu haritasının fotokopisi ve özellikleri için bk. Döğen, **İslam ve Coğrafya**, s. 35-48.

Türk Tarih Kurumu, İstanbul, 1935)⁶³; daha sonra Türkçe, İngilizce ve orijinal metin olarak dört cilt halinde basılmıştır (Ankara 1988-1991).⁶⁴

Prof. İnan da, Piri Resi'in meşhur eseri olan Kitab-ı Bahriye⁶⁵'sinin 78. sayfasında, Amerika'nın keşfinin hicri 870/miladi 1465 yılında Kolomb'dan 27 sene önce olduğunu belirtir⁶⁶. Prof. İnan, "Genova Üniversitesindeyken ilk Amerika haritalarını incelemiştım. Genova Coğrafya kurumuna Piri Reis'in haritasının bir kopyasını vermişim. Olay çok ilgi çekti. 1937 yılında çeşitli ülkelerin gazetelerinde yayımlandı. Fakat o gün bugündür bu haritanın esrarı çözülememiştir." der. Kitab-ı Bahriye, adlı eseri, toplam 743 sayfa olup, **dünyanın yuvarlaklığından** da bahseder. Önsöz'ünde Antilya (Amerika)'nın keşfinden söz eder. Buna göre, Piri Reis, Kitab-ı Bahriyesinin 77-85 sayfalarında Amerika kıtasını anlatır. Nazmen şöyle der; Lodos üstünde bulundu bir diyar, Septe'den dörtbin mil öte uzar, Hangi tarihte bulundu işbu yer, Şerhedeyim ehl-i tarih gör ne der, Tarih-i hicret buydu ol zaman, Ta sekizyüz dahi yetmişdi ol an, İşbu tarih de bulundu ol zemin, İsmine "Antilya" dediler hemin ...

Piri Reis'in haritasını inceleyen ve bir makale yazan Harita Albay Sabri Tümer⁶⁷ de bu haritada geçen Ekvator Çizgisinin bugünkü ile aynı konumda olduğunu, Okyanustaki adaların doğru konumda gösterildiğini belirtir. Piri Reis'in Dünyanın ilk deniz kılavuzu olan **Kitab-ı Bahriye** adlı eseri, Osmanlı Türklerinin Akdenizdeki egemenliğini de göstermektedir. Piri Reis, Antil Adalarının bulunduğunu 870 hicri (**1465**) olarak göstermiş (Amerika'nın keşfinden 29 yıl önce), bura halkının yaşantısını anlatmıştır.

Piri Reis'in haritasını inceleyen Tümer, Haritanın kenarında Piri reis'in amcası Kemal Reis'in bir kulu (köle⁶⁸) olduğunu (Rodrigo) ve bunun (Rodrigo'nun) Kristof Kolomb'a Amerika seyahatinde refakat ettiği belirtir. Bu kul denilen kişi Kemal reis'in yakın arkadaşıdır. Bu zat Kolomb'tan önce Amerikanın doğu kıyılarına ve Türk Adalarına kadar gitmiştir. Bu nedenle, muhtemelen, bu adalara Türk Adaları denilmiştir. Albay Tümer, elindeki 205 yıllık bir başka haritada, bu adalara Türk Adaları denildiğini belirtir. Bu isim XV. Yüzyılda buralarda kısa aralıklarla Türklerin barındığını göstermiş sayılabilir.

Atlas Okyanusunda "**Türk Adaları (Turks Islands)**⁶⁹" olarak işaretlenen bölge, bazı Batı'da yazılan kitaplarda, burada yetişen bir tür kaktüs çiçeğinin Osmanlı kavuğuna benzemesinden kaynaklandığının uydurma ve bilimsel gerçeğe uymadığı belirtilmelidir.⁷⁰

⁶³ J.H.Kramers, "Coğrafya", MEB.İA, C. III, (ss. 202-220), s. 216. ⁶⁴ Mahmut Ak, **Coğrafya-Osmanlılar Dönemi**, DİA, C. VIII, ss. 62-66, s. 63. Kitab-ı Bahriye (Denizcilik Kitabı), 1756'da D.D.Cardonne tarafından Fransızca'ya **Le Flanbeau de la Méditerranée**, (Paris, Bibl. Nat., fars. Yazma, F.F. 22279) adıyla tercüme edilmiştir. Kitab-ı Bahriye'nin bir kısmı Almanca'ya çevrilmiştir; P.Kahle, **Bahriyye, das Türkische Segelhandbuch für das Mittelländischen Meer von Jahre 1520**, Berlin, Leipzig, 1933; Herzog, **Ein Türkisches Werk über das Aegäische Meer aus dem Jahre 1520**, Wien. Bk. J.H.Kramers, "Coğrafya", MEB.İA, C. III, (ss. 202-220), s. 216. ⁶⁵ Piri Reis, **Kitab-ı Bahriye**, Türk Tarihi Araştırma Kurumu Yayını, Ankara-1935. ⁶⁶ İnan, **Piri Reis'in Hayatı ve Eserleri**, s. 38-39; ayrıca bk. a. mlf. **Piri Reis'in Amerika Haritası (1513)**, Ankara, 1954. ⁶⁷ Tümer, ibid. ⁶⁸ İslam hukukunda ve Osmanlı uygulamasında kölelik için bk. **İslam ve Osmanlı Hukukunda Kölelik**, Beyan Yayını, İstanbul, 1996 adlı çalışmamıza. ⁶⁹ Rand McNally, **Illustrated Atlas of The World**, Chicago-New York-San Fransisco, 1994 Revised Edition, 47 ve 49 nolu haritalarda (p. 206-207-210-211), Küba ve Dominik Cumhuriyeti'nin yakınlarında, "**Turks Islands**" (U.K) olarak gösterilmektedir ve başkent de **Grand Turk**'dür; p. 206-207,210-11

⁷⁰ Tümer, ibid. ⁷¹ İbn Kemal'e göre, Kemal Reis Gelibolu'ludur; Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C. II, s. 204, dn. 1. ⁷² Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C. II, s. 203. ⁷³ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C. II, s. 200. Katip Çelebi, **Takvimü't-Tevarih**'te bu tarihi, h. 896/m. 1490 olarak göstermekte ise de, bu tarihte Kemal Reis, Devlet hizmetine girmemişti; ibid, dn. 1. ⁷⁴ Tümer, ibid. ⁷⁵ **Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi** (TSMA) , Revan Köşkü Ktp., nr. 34942; J.H.Kramers, **“Coğrafya”**, MEB.İA, C. III, (ss. 202-220), s. 217. ⁷⁶ Ahmet Ertek, **“Amerika”**, DİA, C. III, İstanbul, 1991, (ss. 30-37), s. 35; ayrıca bk. J.H.Kramers, **“Coğrafya”**, MEB.İA, C. III, (ss. 202-220), s. 217. ⁷⁷ Sırrı Erinç-İhsan Taşer-Hamid Algar, **“Amerika Birleşik Devletler”-“Ülkede İslamiyet”**, DİA, C. III, İstanbul, 1991, (ss. 47-53), s.51 ⁷⁸ ABD kolonilerinde kölelik için bk. H. C. Carey, **The Slave Trade Domestic and Foreign, Why it exists, and how it may be extinguished**, Philadelphia, 1853 (I.B.), II. B., 1967 New York; Robin W. Winks (Ed.), Yale University, **Slavery A Comparative Perspective from Ancient Times to the Present**, New York University Press, 1972, pp. 16-24 (by Louis Ruchames). ⁷⁹ İnalçık, **“Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş ve İnkişaf Devrinde Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti Üzerinde Bir Tetkik Münasebetiyle”**, Belleten, XV, s. 656; ABD'den altın ve gümüşün Avrupa'ya sevki konusunda bk. Tocqueville, **Democracy in America**, 1957, New York, Vintage Books, 5. B., Volume I; s. 31 vd.

Kemal Reis (ö. h.917/m. 1512). Bu devirde Akdeniz’i aşarak Atlantik’in enginlerine açılan Türk korsanlarının başında Piri Reis’in amcası **Kemal Reis** (Ahmet Kemal) gelmekteydi. Kemal Reis, Karaman’lı Ali’nin oğlu olup Gelibolu’da⁷¹ doğmuş olup, “XV. Yüzyıl sonlarında Akdeniz’in en mahir Türk korsanı idi”⁷². Osmanlı hükümdarı, 1478-1492 yılları arasında süren Granada savaşlarında Müslüman Beni Ahmer Devletine h. 910/m. **1505** yılında **Kemal Reis**’i göndermiş⁷³, bunlar da 36 gemi ile yardıma gitmiş, yetmiş bin müslümanı katledilmekten kurtarmış, Kemal Reis bu arada İspanya kıyılarını, İtalya kıyılarını, Akdenizdeki adaları vurmuştur. Kemal Reis’in Deniz Harb Tarihine yaptığı en büyük yenilik, uzun menzilli topları harp gemilerinde kullanması olmuştur. Büyük Amiral, coğrafya, kartoğrafya ve matematik bilgini olan Piri Reis’i de yetiştirmiştir. İşte Kolomb, Granada savaşlarında esir düşen bu müslüman esirlerden oluşan bazı denizcilerle Amerikan keşfine çıkmıştır. ⁷⁴

Osmanlı’da bir başka denizci **Seydi Ali Reis**, hatıralarını **Mir’atü’l-Memalik** adlı eserinde yayımlamıştır. Bu eser Almanca, İngilizce ve Fransızca’ya tercüme edilmiştir. Seydi Ali Reis’in en önemli eseri 1554 de yazdığı **Kitabü’l-Muhit fi’l-İlmi’l-Eflak ve’l-Ahbar**⁷⁵ isimli eseridir. **Katip Çelebi** (1608-1656) de 1648 de yazmaya başladığı ünlü **Cihannüma** adlı eserinde Amerika haritasını yapmıştı.⁷⁶ Her nedense Türkleri ve Arapları XIX. Yüzyıl başında karşısına aldıkları için, “**1805 yılında Amerikan Senatosu, Türkler’i ve Araplar’ı vatandaş olmaktan meneden bir kanun çıkarmışsa da bu kanun, bilinmeyen bir tarihte feshedilmiştir.**”⁷⁷

1507’de **Americo Vespuçi**, buranın yeni bir kıta olduğunu söyleyince, adına izafetle bu kıtaya Amerika denilmiş, sömürgeci **İspanya ve Portekizler**, bu kıtaya akın etmeye başlamışlar, İspanya ve Portekizliler, Meksika, Orta ve Güney Amerika bölgelerinde koloniler kurmaya koyulmuşlardır.⁷⁸ Fransızlar, Kanada’da, İngilizler ise Kuzey Amerika’nın Atlantik kıyılarında 13 parça koloni (sömürge) oluşturmuşlardır. Bu sömürge yaşamı, XVIII. yüzyıla kadar devam etmiş, Amerikanın keşfinden sonra Avrupa’ya kıymetli madenler akmaya başlamış, örneğin 1545-1560 arasında 311.600. kilo gümüş Avrupa’ya aktarılmış, Avrupa ekonomik açıdan oldukça güçlenmiştir.⁷⁹

Alıntı (İktibas) Konusunda Açıklamalar

Bu çalışmadan yapılacak alıntılarda (iktibaslarda) 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 35’inci maddesinde öngörülen şu şartlara uyulmalıdır: (1) İktibas, bir eserin “*bazı cümle ve fıkralarının*” bir başka esere alınmasıyla sınırlı olmalıdır (m.35/1). (2) İktibas, maksadın haklı göstereceği bir nispet dâhilinde ve münderecatını aydınlatmak maksadıyla yapılmalıdır (m.35/3). (3) İktibas, belli olacak şekilde yapılmalıdır (m.35/5) [Bilimsel yazma kurallarına göre, aynen iktibasların tırnak içinde verilmesi ve iktibasın üç satırdan uzun olması durumunda iktibas edilen satırların girintili paragraf olarak dizilmesi gerekmektedir]. (4) İktibas ister aynen, ister mealen olsun, eserin ve eser sahibinin adı belirtilerek iktibasın kaynağı gösterilmelidir (m.35/5). (5) İktibas edilen kısmın alındığı yer belirtilmelidir (m.35/5).

Ayrıca Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 18 Şubat 1981 tarih ve E.1980/1, K.1981/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre kararına göre, “iktibas hususunda kullanılan eser sahibinin ve eserinin adı belirtilse bile eser sahibi, haksız rekabet hükümlerine dayanarak Borçlar Kanununun 49. maddesindeki koşulların gerçekleşmesi halinde manevi tazminat isteyebilir”. Bu sayfaya izin almadan link verilebilir. Ancak, bu web sayfası, önceden izin alınmaksızın ne suretle olursa olsun, kopyalanamaz, çoğaltılamaz, tekrar yayınlanamaz, dağıtılamaz, başka internet sitelerine metin olarak konulamaz.

Yukarıdaki şartlara uygun olarak alıntı yapılırken bu çalışmaya şu şekilde atıf yapılması önerilir:

Fendoğlu , Hasan Tahsin , “AMERİKA’NIN KEŞFİ SORUNU” (2002) <http://www.hasantahsinfendoğlu.com/>